

JAKUB SAWICKI (Warszawa)

Concilla Poloniae

Projektém zbiorowego wydania pomników ustawodawstwa synodalnego Kościoła Polskiego nauka nasza zajmuje się od czasów ks. Szymona Starowolskiego. Pierwszy konkretny projekt takiego wydawnictwa rzucił w 1880 r. na I. Zjeździe Historycznym kanonik krakowski ks. Ignacy Polkowski, a podjął projekt ten i szczegółowo rozwinął w 1887 r. Bolesław Ulanowski. Od jego wystąpienia prace przygotowawcze do Synodyku niewiele tylko posuwały się naprzód. Dorywczo jedynie publikowane były bądź poszczególne pomniki, bądź ich terytorialnie lub chronologicznie ograniczone zbiory. Lecz i one wołają dziś już o reedycję. Teksty porozprasane są po różnych wydawnictwach, szereg tekstów jest dotąd nie wydanych, odnajdują się wciąż nowe teksty. Powołane do życia w 1915 r. nowe wydawnictwo Polskiej Akademii Umiejętności, pt. „Studia i materiały do historii ustawodawstwa synodalnego w Polsce, nie na długo ożywiło prace przygotowawcze. Wobec coraz bardziej naglącej potrzeby takiego zbiorowego wydawnictwa, o które nauka polska woła już od blisko 70 lat, przystąpił referent jeszcze pod okupacją niemiecką do prac przygotowawczych. Owocem tych studiów i prac jest szereg publikacji, opartych na założeniach ks. Polkowskiego i Bol. Ulanowskiego oraz na wskazówkach Wł. Abrahama. Publikacje te poświęcone są narazie synodom diecezjalnym jako najmniej dotąd opracowanym. Mają one na celu:

1) zebranie w jedną całość i przedrukowanie wszystkich wiadomości źródłowych, dotyczących odprawiania synodów diecezjalnych w diecezjach dawnej Rzeczypospolitej aż do rozbiorów, krytyczne opracowanie tych przekazów, sporządzenie o ile możliwości kompletnego katalogu tych synodów, ustalenie charakteru tych zebrań, ich miejsca, czasu, uczestników itd.;

2) zebranie wszystkich wiadomości o statutach lub innych uchwałach tych synodów, poddając krytycznemu rozpatrzeniu dotychczasowe wyniki badań nad ich tekstami;

3) publikowanie szeregu tekstów dotąd nie znanych lub bar-

dzo trudno dostępnych, celem jak najrychlejszego udostępnienia ich badaczom a zarazem ich zabezpieczenia.

Publikacje te, objęte zbiorowym tytułem „*Concilia Poloniae. Źródła i studia krytyczne*“ tworzyć będą serię pierwszą. Pomyślane są jako rodzaj *Vade-mecum* dla dalszych badań i prac synodologicznych, jako stworzenie dogodnej podstawy wyjściowej dla dalszych poszukiwań i opracowań krytycznych, a zarazem jako informator o istniejących materiałach synodalnych, porozpraszanych i coraz trudniej dostępnych i coraz trudniejszych do odgadnięcia, zwłaszcza przy dzisiejszym stanie wyniszczenia naszych archiwów i bibliotek. Katastrofalne spustoszenia poczynione przez ostatnią wojnę stawiają kategoryczny imperatyw bezwłocznego publikowania, chociażby tymczasowego, materiałów zawartych w rękopisach i rzadkich starodrukach, niezależnie od systematycznego przygotowywania do druku krytycznie opracowanych samych tekstów, które tworzyć będą drugą serię: „*Concilia Poloniae. Pomniki*“

Pierwszy tomik tych prac przygotowawczych, obejmujący 100-letni okres dziejów synodalnych diecezji krakowskiej od połowy XV do połowy XVI wieku, ukazał się w 1945 r. nakładem P. A. U., jako nr 8 „*Studiów i materiałów do historii ustawodawstwa synodalnego w Polsce*“ Tomy II i III obejmujące całość dziejów synodalnych diecezji wileńskiej i łuckiej drukują się obecnie w wydawnictwie Tow. Nauk. Warsz. T. IV, pt. „*Najdawniejsze statuty synodalne diecezji chełmskiej z XV wieku*“ zawierający edycję i opracowanie jedynych dotąd nieznanych, a najpiękniejszych średniowiecznych pomników ustawodawstwa diecezjalnego, drukuje się obecnie w wydawnictwach Tow. Nauk. K. U. L. w Lublinie. Tom V: „*Synody archidiecezji gnieźnieńskiej i ich statuty*“ obszerny i obfity w nowe materiały, oddany jest do druku w wydawnictwach Tow. Nauk. Warsz. Tom. VI, poświęcony synodom płockim, referent kończy obecnie opracowywać, korzystając z wielkiej ilości nowych materiałów w archiwum diecezjalnym płockim (*acta episc. i acta offic.*). Tom VII, obejmujący synody poznańskie i ich statuty gotowy jest do druku. Do tomu VIII, poświęconego synodom prowincjonalnym i archidiecezjalnym lwowskim, referent ma zebrane i skolacjonowane wszystkie materiały i teksty. To samo dotyczy tomu IX, poświęconego synodom przemyskim (gotowa już praca spaliła się w Warszawie podczas powstania, jej rekonstrukcja jest w toku na podstawie pełnych materiałów archiwalnych).

Przygotowanie do druku drugiej serii pt. „*Concilia Poloniae. Pomniki*“, wymaga zbiorowego wysiłku i wydatnej współpracy wszystkich zainteresowanych środowisk naukowych. Współpraca ta powinna objąć:

a) przeprowadzenie dodatkowych szczegółowych kwerend archiwalnych w acta episcopalia, acta officialia i acta actorum kapituł oraz w innych dostępnych materiałach archiwalnych;

b) przeprowadzenie kwerend po wszelkich dostępnych bibliotekach za rękopisami bibliotecznymi, zawierającymi sinodalia oraz za starodrukami z tekstami statutów synodalnych. Kwerendą należało by objąć i listy pasterskie biskupów oraz różnego rodzaju „processus“ biskupie;

c) sporządzanie odpisów odnalezionych pomników i kolacjonowanie ich z oryginałami, — na podstawie zapotrzebowania, które by w każdym wypadku redaktor wydawnictwa skierowywał do danego środowiska.